

Na granici (ne)prihvatanja: prikaz teorija devijantnosti i raznih oblika dev. ponašanja

---

Grgurić, Željka

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:855217>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

Željka Grgurić

NA GRANICI NEPRIHVAĆANJA:

PRIKAZ TEORIJA DEVIJANTNOSTI

I RAZNIH OBLIKA DEVIJANTNOG PONAŠANJA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, rujan 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

HRVATSKI STUDIJI

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

Željka Grgurić

NA GRANICI NEPRIHVAĆANJA:

PRIKAZ TEORIJA DEVIJANTNOSTI

I RAZNIH OBLIKA DEVIJANTNOG PONAŠANJA

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Ivan Markešić

Sumentor: Erik Brezovec, mag. soc. et mag. educ. soc.

Zagreb, rujan 2019.

Sažetak

Ovaj rad je teorijskog karaktera u kojem se daje pregled socioloških pojmova i društvenih fenomena važnih za razumijevanje devijantnosti. Tako će unutar određenih socioloških perspektiva biti obrađeni pojmovi poput društvenog sistema, vrijednosnog konsenzusa, anomije, (dez)integracije društvene strukture, socijalizacije, stigmatizacije itd.

Uz gore navedene pojmove, u ovom radu analizira se funkcionalistički pristup devijantnosti na primjeru teorije anomije Emila Durkheima i teorije strukturalnog pritiska Roberta Mertona, zatim interakcionistički pristup kroz socijalizacijske teorije Gabriela Tardea, Edwina Sutherlanda, te Daniela Glasera. Nadalje, unutar simboličkog interakcionizma proučit će se teorija etiketiranja Howarda Beckera, te teorija stigmatizacije i odnosa devijantnosti i institucija prema Ervingu Goffmanu. Kao četvrtu perspektivu, proučit će se i konfliktna teorija koja s obzirom na prethodne teorije nudi drukčiji pogled na uzroke devijantnosti.

ključne riječi: sociologija, devijantno ponašanje, funkcionalistička perspektiva, interakcionistička perspektiva, teorija etiketiranja, destigmatizacija

TABLICA SADRŽAJA

1. Uvod.....	5
2. Funkcionalistički pristup objašnjenju devijantnosti.....	6
2.1. Teorija anomije.....	7
2.2. Teorija strukturalnog pritiska	9
3. Interakcionizam i devijantnost.....	11
3.1. Teorija učenja ili socijalizacijska teorija	12
3.2. „Labeling“ ili teorija etiketiranja	13
3.3. Goffmanova teorija stigmatizacije i etiketiranja	16
4. Konfliktne teorije i nova kriminologija	17
5. Prije zaključka: Harold Garfinkel - Pomirba interakcionizma i funkcionalizma na primjeru djela o cirkularnosti devijantnog ponašanja	19
6. Zaključak	21
7. Pregled korištene literature:	22

1. Uvod

Tema ovog završnog rada je prikaz socioloških teorija koje objašnjavaju devijantno djelovanje pojedinaca i grupa, te međusobna povezanost pojedinaca i društva u cjelini kroz različite perspektive.

Zanimanje sociologa za istraživanje devijantnosti pridonijelo je tome da sredinom 20. st. nastane niz teorija kojim se nastoji objasniti srž devijantnog ponašanja (Matić, 2003:10). No, ne postoji jedinstvena definicija devijantnog čina. Devijantnost je kulturno determinirana, što znači da neki čin u jednom društvu može biti devijantan, a drugom društveno prihvatljiv. (Haralambos, 2002:349). Pojam devijantnosti predstavlja djelovanje koje odstupa od društvenih normi i pravila, a u sociologiji se proučava kroz razne teoretske perspektive. Tako npr. funkcionalisti devijantnost promatraju kroz dezintegraciju društvenih struktura koje negativno djeluju na pojedinca (Haralambos, 2002.:353), a interakcionisti kroz razmjenu značenja unutar interakcionističke situacije pojedinca i njegove okoline (Haralambos, 2002:373).

U radu će biti prikazano teoretsko objašnjenje devijantnosti kroz sociološke perspektive funkcionalizma, interakcionizma, teorije socijalizacije i konflikte teorije da bi se došlo do uvida u dublje razumijevanje uzroka devijantnog ponašanja istražujući najvažnija djela predstavnika navedenih teorija.

Prije samog zaključka, analizira se rad Harolda Garfinkela o cirkularnosti devijantnog ponašanja koji lijepo zaokružuje najvažnije činjenice ranije iznesene.

Cilj je rada kroz proučavanje različitih pristupa socioloških teoretičara dobiti uvid u to kako sociologija objašnjava devijantnost kao društvenu pojavu, i na koji način kao znanost sociologija doprinosi većem razumijevanju načina života pojedinaca koji odstupaju od normi većine.

2. Funkcionalistički pristup objašnjenju devijantnosti

Prema funkcionalističkoj perspektivi, devijantnosti i zločin su nusprodukti strukturalnih napetosti. Ona objašnjava kako se devijantno ponašanje manifestira kada je narušen vrijednosni konsenzus između kolektiva i pojedinaca ili grupa, što se očituje kroz razlike u ciljevima društva i pojedinca ili načinima postizanja individualnih i kolektivnih ciljeva. Funkcionalistička teorija se zasniva na stavu kako se društvo shvaća kao sustav koji ima specifičnu strukturu čiji su dijelovi, kao što su obitelj, javne institucije ili religija, međusobno povezani i međusobno ovisni jedan o drugome. Da bi društvo kao struktura bilo funkcionalno, potrebna je integracija dijelova društva i kompatibilnost njihovih međusobnih veza i funkcija, kojima održavaju i pridonose stabilnosti upravo cijele strukture. Ove teorije naglasak postavljaju na međuovisnosti zajedničkih vrijednosti i dijelova društva kao osnovu društvenog poretka. Iz ovoga proizlazi kako je za očuvanje društvene strukture ključan vrijednosni konsenzus oko kolektivnih ciljeva te načina na koji se isti postižu (Haralambos, 2002:10).

Schaefer (2004:168) kaže da je prema funkcionalističkim teoretičarima, devijantnost sastavni dio ljudskog postojanja, s pozitivnim i negativnim posljedicama na stabilnost društva – i naglašava granice ispravnog ili poželjnog ponašanja. Negativna crta devijantnosti je dakle u tome da odstupanje od pravila i normi kolektiva može dovesti do osude šire okoline, kao i do kazne, a pozitivnim funkcijama devijantnosti bavio se sociolog Albert K. Cohen. Prema Cohenu (1966., u: Haralambos, 2002.) izdvojene su dvije vrste pozitivnih funkcija devijantnosti; devijantnost može djelovati kao sigurnosni ventil – pri tome osigurava bezazleno izražavanje nezadovoljstva i u obliku mirnog prosvjedovanja. S druge strane, neki devijantni postupci mogu biti upozorenje koje govori da jedan dio društvene strukture loše funkcionira; takvi postupci su od jednog dijela okoline možda osuđujući, dok su od drugog dijela ohrabrivani, poput borbe za veću ravnopravnost žena (Haralambos, 2002:354).

Vrijednosni konsenzus sačinjen je, osim moralnih vrijednosti, i od normi, pravila i standarda kojih bi se svi sudionici i strukture društva trebali pridržavati kako bi se postigla stabilnost i uređenost društvenog poretka. Kada dođe do slabljenja normi i spuštanja životnog standarda društva, dolazi do destabilizacije društvene strukture i nepostojanja moralnih pravila u društvu, što je francuski sociolog iz 19. stoljeća Emile Durkheim nazvao stanjem anomije (Giddens, 2007:206).

2.1. Teorija anomije

Durkheim je, promatrajući promjene u načinu života koje su se odvijale tokom 19. stoljeća, primijetio da se neki pojedinci teže prilagođavaju promjenama u strukturi društva koje su u to vrijeme nastajale. I kod pojedinaca i kod grupa, pojavljuju se osjećaji nesigurnosti i straha od neuspješne prilagodbe na nove okolnosti, pri čemu su do tad naučeni obrasci ponašanja i vrijednosti te načini postizanja ciljeva postali irelevantni u svakodnevnim situacijama, bez da su nadoknađeni novima. Odnosi unutar uže i šire okoline počeli su se lomiti, usporedno s padom morala u kolektivu, ljudski životi postali su jako nepredvidljivi, dok je društvo postalo prepuno neslaganja i kaosa dok su interesi i postupci jedne grupe ljudi dolazile u sukob s drugom grupom ili pojedincem. Durkheim je to stanje nazvao anomijom ili bezakonjem, i naglasio da se u toj situaciji može očekivati porast devijantnog ponašanje. Dakle, anomija postoji kada nema jasnih pravila, normi i kolektivnih vrijednosti koji će upravljati ponašanjem pojedinaca u danom području društvenoga života (Zembroski, 2011 : 242).

U knjizi „O podjeli društvenog rada“ Durkheim (1893) iznosi podjelu društva na predindustrijsko i industrijsko (civilizirano). Za predindustrijsko društvo karakteristična je mehanička solidarnost, čije su značajke niska podjela rada, temelj društvene solidarnosti počiva na sličnosti pojedinih članova društva koji dijele jednaka uvjerenja, moralne vrijednosti i slične uloge, pravne norme su represivne naravi, moralna i pravna odgovornost su kolektivnog karaktera, a socijalni položaj čovjeka determiniran rođenjem. U takvom društvu dolazi do društvene stratifikacije i nejednakosti šansi na samom početku života, rad je monoton, a kolektivna svijest je vrlo jaka, društvo je integrirano i kohezirano, i međusobne veze su vrlo jake. Radi se za opće dobro, pojedinac stavlja potrebe općeg društva ispred svojih, konformizam je norma. Prema strukturalno funkcionalističkom pristupu, kada u 19. stoljeću dolazi do modernizacije i urbanizacije društva, te prijelaza iz predindustrijsko u industrijsko doba, privatnost manjih obiteljskih zadruga nestaje i cjelokupni životni ritam se u potpunosti mijenja. S time nestaje i mehanička solidarnost, koja biva zamijenjena organskom solidarnošću, čije su značajke suprotne, u skladu sa novim načinom života. Povećava se međusobna podjela rada, pojedinci više ovise jedan o drugome. Glavna značajka organske solidarnosti je povećana regulacija od strane institucija, jačanje moralne podrške na individualnoj razini, a slabljenje kolektivne sile društva. Dolazi do individualizacije, veće slobode pojedinca, što prema Durkheimu naposljetku vodi do devijantnog ponašanja. (Durkheim, 1972:209-214). Oni koji se

promjenama nisu uspjeli prilagoditi, dospjeli su u stanje anomije, koje Durkheim razrađuje u knjigama „Pravila sociološke metode“ i „Samoubojstvo“.

Prema Haralambosu (2002:355) u stanju anomije, pravila prestaju vrijediti i dolazi do prestanka postojanja normi i moralnih vrijednosti. Od pojedinaca koji krše pravila stvaraju se grupe, što dovodi do destabilizacije i dezintegracije strukture društva, nastaju situacije u kojima se potiče devijantno ponašanje, što u nekim slučajevima dovodi do kriminalnih prijestupa i zločina.

U „Pravilima sociološke metode“ Durkheim (1895) unutar rasprave o zločinu iznosi argument kako zločin postaje disfunkcionalan samo onda kada nanosi štetu cjelokupnom kolektivu, odnosno kada se događa statistički često. Smatra da potpuna društvena ravnoteža bez ikakvog zločina, ili bez devijacija općenito, ne bi postojala, te da je zločin „integralni dio svih zdravih društava“(Durkheim 1938, u: Haralambos 2002:353). Zločin je dakle za Durkheima i neizbježan, i funkcionalan. Prema Haralambosu (2002:353), stanovita količina promjene društvu omogućava da napreduje umjesto stagnacije, u čemu je funkcija devijantnosti. Haralambos nam nadalje postavlja pitanje – ako je devijantnost zdrava, a zločin kao kulminacija negativnog oblika devijantnosti funkcionalan, koja je funkcija kazne? „Kazna služi da zacijeli rane nanese kolektivnim čuvstvima“, kaže Durkheim (2014:73). Bez instituta kazne, zločin bi izgubio svoju funkciju i postao disfunkcionalan. Haralambos (2007:354) tako zaključuje da zdravom društvu trebaju i zločin i kazna, te su i jedno i drugo neizbježni i funkcionalni. Kazne su dio socijalne kontrole. Veliki utjecaj na društvene strukture imaju regulacije, pravila i norme koje zajedno čine društveni moral, a čiji se prekršaj blaže ili strože kažnjava. Moralne norme su zapravo regulacijske mjere kojima se postiže harmonija društvene strukture, i u izostanku kojih dolazi do destabilizacije strukture društva. Potpuna destabilizacija označava upravo stanje anomije. Destabilizacija na pojedinačnom nivou očituje se u stanju tjeskobe, nesigurnosti, i neizvjesnosti. Osjeća se nezadovoljstvo zbog vlastitog neuspjeha, odnosno nefunkcioniranja u postojećoj društvenoj strukturi, zbog čega pojedinac pribjegava kršenju postavljenih normi, u namu postizanja vlastitog cilja. Ako taj cilj nije dostignut unatoč kršenju društvenih normi, to može dovesti pojedinca u stanje bespomoćnosti, povećati već postojeću reintegraciju u društvo, te može prijeći u suicidalno stanje. (Matić, 2003:102-103)

U knjizi „Suicide – a study in sociology“ (1897) Durkheim daje definicije anomijskog stanja prema društvenim uzrocima samoubojstva. U studiji, koja je podijeljena na tri dijela, objašnjava različite poglede na suicid u ono vrijeme, s naglaskom na različito poimanje uzroka samoubojstva. Rasprave su se vodile da bi se ustanovilo je li suicid posljedica ludosti, psihičkih poremećaja ili možda rezultat vlastite moralne etike što se objašnjavalo primjerom vojnika koji

je izgubio rat. S druge strane, neki su tvrdili da je suicid izbor koji i potpuno prisebna osoba može odabrati. Također se daje uvid u penalizacije za (neuspjeli) suicid koje su negdje bile prilično oštre, a negdje nisu postojale. Durkheim također radi usporedbu u smislu religioznosti okoline; navodi da su u kršćanskim i židovskim četvrtima ljudi skloniji empatiji prema pojedincu, dok su protestantske četvrti hladnije naravi, i gdje se čovjek mora izboriti sam za sebe – oni koji pokušaju samoubojstvo teško će prije potražiti pomoć okoline. Durkheim u *Samoubojstvu* (1951:311) navodi da je samoubojstvo svugdje devijantno djelovanje, no o tome koliko je pojedinac integriran u društvo ovisi koliko moralni imperativ upravlja njegovim individualnim ponašanjem. U cijeloj studiji daje osim teoretske argumentacije i statistički prikaz počinjenih samoubojstava u Francuskoj u periodu od 1887. do 1891. godine, a u knjizi su također i tablice koje pokazuju visoku razinu alkoholizma (devijantno djelovanje) sa visokom stopom samoubojstva. Hrvatski sociolog Renato Matić (2003) je na sljedeći način objasnio Durkheimovu podjelu samoubojstva: „Egoističko samoubojstvo nastupa kada pojedinac nije integriran u društvenu zajednicu koja će ga zaštititi od društvene i životne neizvjesnosti, te će njegova reakcija biti blizu granice očaja, s time i samoubojstva“. Altruističko samoubojstvo „posljedica je potpune identifikacije i podvrgavanja široj društvenoj zajednici, što osobu čini 'nepodnošljivo' ovisnom o cjelini“. Kod anomičkog samoubojstva, struktura društva ne sadrži norme prema kojima se pojedinac treba ponašati, ne nudi moguće načine uspjeha, nema potreba ni očekivanja, ili „tražene norme nisu jasne“. Fatalističko samoubojstvo javlja se u posebnim okruženjima, kao što su zatvori ili logori, gdje su norme „'nepodnošljivo' neizbježive, a struktura je toliko čvrsta da pojedinac nema izlaza nego živjeti u skladu s tom strukturom, odnosno jedini izlaz je – ne živjeti“. (Matić, 2003:103)

2.2. Teorija strukturalnog pritiska

Američki sociolog Robert Merton proširio je Durkheimovu teoriju anomije da bi objasnio zašto ljudi prihvaćaju ili odbijaju kolektivne ciljeve društva ili društveno prihvatljive načine ostvarenja vlastitih ciljeva, ili oboje (Schaefer, 2004:168). Ne prihvaća ju u potpunosti, on dokazuje tezu da devijantnost potječe iz kulture i strukture samog društva, a ne iz patologije ličnosti. Prema Mertonu, na primjeru društva koji uspjeh poima osobnim bogatstvom, pojedinci se adaptiraju na određen način, bilo konformistički, ili devijantno, s obzirom na očekivanja društva (Merton, 1968:105). Merton slijedi funkcionalističku pretpostavku vrijednosnog

konsenzusa, odnosno mišljenja da svi pripadnici društva imaju iste vrijednosti. Tu nastaje problem društvene stratifikacije u smislu različitih društvenih statusa i položaja unutar društvene strukture, zbog čega ta situacija stvara pritisak koji može uroditi devijatnošću, što je Merton izrekao ovako: „Funkcionalni pristup napušta položaj da su različite stope devijantnog ponašanja u različitim skupinama i društvenim slojevima slučajni rezultat različitih udjela patoloških ličnosti u tim skupinama i slojevima. Umjesto toga, pokušava se objasniti kako socijalna i kulturna struktura stvaraju pritisak ka socijalno devijantnom ponašanju na ljude različito smještene u toj strukturi.“ (Merton, 1968:191). Slijedom toga, Merton je razvio teoriju strukturalnog pritiska koja se nastavlja na teoriju anomije, a koja postavlja pet osnovnih formi reakcije odnosno adaptacije na društvene zahtjeve i ciljeve uspjeha: (1) konformizam (2) inovacija (3) ritualizam (4) povlačenje (5) pobuna. Od tih pet, samo je prvi, konformizam, nedevijantne prirode, dok se ostala četiri pribrajaju devijantnim djelovanjima. Konformizam je suprotnost devijantnosti; on uključuje prihvaćanje i društvenih ciljeva (postati imućan) i društveno prihvatljive načine dostizanja ciljeva (naporan rad). Zbog nejednakog statusa i nejednakih mogućnosti, konformizma se teško držati. Sljedeće forme udaljavaju se od konformizma i pripadaju devijantnom ponašanju. Inovator prihvaća društvene ciljeve ali postiže ih na neprihvatljiv način (primjerice krađa da bi se stekao veći imetak). Ritualist je napustio društvene ciljeve uspjeha, on naporno radi ali ne kako bi postigao uspjeh već jer mu je to postao način života. Povlačenje podrazumijeva potpuni odmak i od ciljeva i od društveno prihvatljivih načina za postizanje istih, a pojavljuje se kod beskućnika, ovisnika i slično. Pobunjenici osjećaju alijenaciju od postojećeg društvenog poretka i traže novi, sa novim vrijednosnim konsenzusom i novom društvenom strukturom. Pripadaju nižoj, radničkoj klasi u usponu, i često se priključuju revolucionarima (Schaefer, 2004:169).

Kritika Mertonove teorije sastoji se u tome da ne objašnjava ključne razlike u učestalosti pojave devijantnosti čiji je uzrok strukturalni pritisak, i ne odgovara na pitanja zašto neki pojedinci pogođeni anomijom ipak ne postaju zločinci i devijanti, te je time previše determinatna, te uz to preuveličava zločine radničke klase a ne dodiruje zločin srednje klase ili bijelih ovratnika. (Schaefer, 2004:169). Na isti način piše i Haralambos, koji dodaje kritiku Laurie Taylor, koja tvrdi da Merton nije do kraja proveo analizu, odnosno nije razmotrio tko zakone donosi i tko od njih ima koristi. Također, Taylor, Walton i Young kritiziraju Mertona jer njegova teorija ne objašnjava politički motivirane zločine koji nemaju svoj uzrok u anomiji. Sociolog Robert Reiner smatrao je da je Merton bio itekako svjestan zločina bijelih ovratnika, koje je objasnio time što američko društvo ne nameće nikakvu gornju granicu uspjeha, te će neki ljudi koji imaju

puno uvijek htjeti više, pogotovo s obzirom na to da svi Amerikanci ne dijele jednako viziju američkog sna. Unatoč kritikama Mertonova teorija i dalje je jedan od najboljih pokušaja da se objasne stope devijantnosti i zločina u cjelokupnoj društvenoj strukturi (Haralambos, 2002:356).

Neki su sociolozi, poput Talcotta Parsonsa i Roberta Dubina pokušali proširiti Mertonovu teoriju. Parsons je smatrao da, uz anomička strukturalna naprezanja koje je Merton opisao, devijantnost također uključuje i nesposobnost pojedinca da u sebi pomiri njegova osobna očekivanja sa očekivanjima okoline, ili naprezanja da ostvari institucionalno propisana društvena ostvarenja, poput braka i obitelji sa pripadnikom suprotnog spola. Dubin je pokušao rekonstruirati Mertonovih pet postavki devijantne adaptacije podijelivši pojam institucionalno dostupnih sredstava za postizanje ciljeva na norme o tome kako treba djelovati, i opise ponašanja kako ljudi zapravo djeluju. Premda je ova perspektiva omogućila specifičniju analizu različitih adaptivnih postupaka, Merton je smatrao da su Dubinove formulacije skrenule pažnju sa srži njegove teorije, a srž je u tome da sustavna disjunkcija (razdruživanje) između ciljeva i sredstava potrebnih za postizanje tih ciljeva stvara naprezanje u smjeru devijantnog ponašanja (Pfohl, 1985:214).

3. Interakcionizam i devijantnost

Funkcionalistička teorija je kao makroteorija naglasak stavila na suodnos dijelova društvenog sistema i nesklad društvenih struktura zbog kojeg dolazi do devijantnog ponašanja. Za razliku od nje, interakcionistička paradigma se kao mikroteorija usredotočuje na interakciju između pojedinca koji djeluje devijantno i onih koji tog pojedinca tako definiraju te učinkom tako definirane osobe na njezino daljnje djelovanje. Prema Haralambosu, „interakcionistički pristup naglašava važnost značenja što ih različiti akteri unose i razvijaju unutar interakcionističke situacije“ (Haralambos, 2002:373).

Unutar funkcionalizma, devijante se promatra kao pojedince koji počinju djelovati devijantno uslijed vanjskih sila koje ih na to prisiljavaju. Međutim, interakcionisti smatraju da je značenje koje pojedinac pripiše određenom događaju/vanjskoj sili ključno u donošenju odluke o reakciji na taj događaj. Dakle, uslijed ove paradigme, naglasak je na interakciji između aktera, njihovom međusobnom djelovanju, stoga interakcionisti devijantnost definiraju kao „ishod dogovora aktera o definiciji devijantnosti“ (Haralambos, 2002:373).

Akter može imati mnogo drugih karakteristika koje neće doći do izražaja ako je u interakciji okarakteriziran kao devijantan. S obzirom da kao pojedinci predodžbu o sebi stvaramo uz utjecaj predodžbe okoline, može se dogoditi fenomen u sociologiji koji se zove „samoispunjavajuće proročanstvo“ koje je sociološki definirao Merton. U svojoj knjizi „Socijalna teorija i društvena struktura“ (Merton, 1968) napisao je ovako: „Samoispunjavajuće proročanstvo je, u početku, lažna definicija situacije koja evocira novo ponašanje, koje čini da se izvorno lažno poimanje 'obistini'. Ova prividna valjanost samoispunjavajućeg proročanstva održava vladavinu pogreške, jer će prorok navesti stvarni tijek događaja kao dokaz da je bio u pravu od samoga početka.“ Prema tom fenomenu, karakteristika devijantnosti koju akter nosi postaje dominantni samoidentifikator, što kao posljedicu može produbiti njegovo devijantno djelovanje. Kao primjer toga, možemo navesti emancipatore u društvu nakon što su neko vrijeme bili odsutni, poput bivših zatvorenika, osoba dulje vrijeme liječenih u bolnici ili psihijatrijskoj bolnici, narkomana, i slično, koji imaju teškoća s prilagodbom na vanjski život koji je za njih potpuno nov, i nailaze na probleme oko gole egzistencije, pronalaska posla, hrane, i krova nad glavom (Merton, 1968:473-486).

Interakcionisti devijantnost promatraju kao socijalno konstruiranu pojavu te odbacuju ideju inherentnosti devijantnog ponašanja. Umjesto toga, traže odgovore na pitanja kako se određene vrste ponašanja proglašavaju devijantnima i zašto se neke grupe proglašavaju devijantnima, a neke ne (Giddens, 2007:209). U sljedećem odlomku prikazat će se teorije koje pripadaju interakcionističkoj paradigmi.

3.1. Teorija učenja ili socijalizacijska teorija

Teorija učenja polazi od pretpostavke da se svako ponašanje uči, pa tako i ono devijantno. Iako su temelji socijalizacije isti, smjer i sadržaj socijalizacije mogu biti različiti. Dvije su glavne grupe teorija: teorija diferencijalne asocijacije i teorija diferencijalne identifikacije

Gabriel Tarde (prema Matić, 2003:112) ukazuje na društveni karakter delinkvencije gdje opisuje zakon imitacije, oponašanja kao osnovu devijantnog ponašanja- počinje kao moda, te se razvija u naviku. Prema Tardeu, profesionalni prijestupnici (kradljivci, ubojice, varalice) svoj zanat utkali su stjecanjem iskustva na ulici, vrlo često od rane mladosti.

Predstavnik Čikaške škole Edwin H. Sutherland, vrlo značajan u kriminologiji, objašnjava kriminal, a time i devijantno ponašanje pomoću teorije kulturalne transmisije i diferencijalne

asocijacije. Kulturalna transmisija objašnjava kako se devijantno ponašanje uči kroz interakciju s okolinom. Učenje devijantnog ponašanja uključuju i tehnike i sadržaj, ali i motivaciju, sklonosti, racionalizaciju i stavova takvog ponašanja (Schaefer, 2004:169). Prema Sutherlandu i Cresseyu (1978, prema Matić, 2003) pojedinac može naučiti razloge za pristajanje uz obje vrste normi i povredu prihvaćenih pravila- pojedinac zna da je krađa pogrešna ali smatra da je i opravdana u iznimnim situacijama. Ta je teorija „kombinacija analize nedevidantnih s konfliktnim i devijantnim društvenim grupama i potkulturama- diferencijalnim organizacijama, te socijalno psihologijski pristup devijantnosti na individualnoj razini u kontekstu nedevidantnih normi (asocijacija) i devijantnih normi (diferencijalan asocijacija)“ (Matić, 2003:113). Iz toga proizlazi da je diferencijalna asocijacija zapravo naučeno ponašanje tijekom primarne socijalizacije, asocijacijom (povezivanjem) u procesu komunikacije s drugim osobama, unutar bliskih osobnih, najčešće kriminalnih grupa, putem masovnih medija i slično. Prema Matiću (2003:113) za diferencijalne asocijacije nisu dovoljne samo devijantne osobe nego i definicije, norme i modeli ponašanja.

Teorija diferencijalne identifikacije kojom Glaser redefinira diferencijalnu asocijaciju opisuje devijantno ponašanje koje je uvjetovano identifikacijom s uzorima, stvarnim ili izmišljenim i normama ponašanja u delikventnoj grupi. Identifikacija podrazumijeva da pojedinac sam odabere pojedinca ili grupu koji mu postaju uzor i oponaša ih u stavovima, mišljenjima i moralnim vrijednostima. Pojedinac se upušta u kriminalno ponašanje jer s njihove točke gledišta njegovo ponašanje prihvatljivo. On se identificira kako bi dokazao pripadnost grupi koje želi postati član ali to čini samosvjesno i odnosi se na grupe koje su izvan njegove primarne socijalizacijske okoline. Time je dodan ključni element činjenja devijantnog ponašanja, a to je motivacija za takvim ponašanjem i traženjem delikventnih skupina, jer je dokazano kako većina osoba pripadnika delinkventnih skupina ne odstupa od socijalno normiranog ponašanja (Glaser, Rice, 1959:684).

3.2. „Labeling“ ili teorija etiketiranja

Teoriju etiketiranja iznio je američki sociolog Howard Saul Becker, a ista je postala klasik u području sociologije devijantnog ponašanja. Ona predstavlja stajalište simboličkog interakcionizma, čije osnove potječu od američkog filozofa Georga Herberta Meada. Meadov rad, kao i njegova učenika Herberta Blumera, počiva na tezi da ljudi interpretiraju i definiraju stvarne ili zamišljene reakcije na postupke drugih ljudi, umjesto izravnog reagiranja na

međusobne postupke. Naglasak je dakle na simboličkom pripisivanju značenja akciji i reakciji (Pfohl, 1985:288). U središtu teorije etiketiranja je proces u kojem su ljudi okarakterizirani kao devijantni, da bi se konačno i sami počeli tako osjećati čime se ostvaruje fenomen koji smo već ranije spomenuli, samoispunjavajuće proročanstvo. Za ovaj rad u kontekstu teorije etiketiranja najvažnije je Beckerovo djelo „Outsiders : studies in the sociology of deviance“ (1963), u kojem Becker piše ovako: „Društvene skupine stvaraju devijantnost time što stvaraju pravila čije kršenje čini devijantnost te time što ta pravila primjenjuju na određene ljude i etiketiraju ih kao autsajdere. S tog stajališta, devijantnost nije kvaliteta čina što ga osoba počinja, nego prije posljedica primjene pravila i sankcija na prekršitelja od strane drugih. Devijantan je onaj na koga je etiketa uspješno primijenjena, devijantno ponašanje je ono ponašanje koje ljudi takvim etiketiraju“ (Becker, 1963:20). Becker dakle želi reći da ne možemo devijantan akt okarakterizirati devijantnim samo zato jer ga društvo takvim smatra. Za lijepljenje etiketa odgovorni su ljudi koji predstavljaju red i zakon, ili su u mogućnosti nametnuti definicije konvencionalnog morala drugima, poput sudaca, policajca, vojnika, nastavnika, i slično. U knjizi, Becker istražuje događaje u kojima sudjeluju akteri kojima okolina pripisuje etiketu devijantnosti, primjerice konzumenti marihuane, učenici koji sudjeluju u tučnjavama, navijači na tribinama i slično. Teorija etiketiranja polazi od pretpostavke da nijedan čin nije sam po sebi kriminalan ni devijantan (Giddens, 2007:210-211). Beckerov naglasak u iznošenju teorije počiva na dvije stvari; (1) konkretna interakcija između davatelja etikete i onih koji etiketu primaju i (2) povijesna konstrukcija samih etiketa. U prvom slučaju Becker ispituje adekvatnost službene definicije devijantnosti. Preispituje interakciju između ljudi odgovornih za red i disciplinu u društvu, i onih koji primaju etiketu devijantnosti. Neki zaista počine devijantan čin, uhvaćeni su i etiketirani devijantnima. Neki su takvima etiketirani bez da su počinili ikakvu aberaciju. A treći su pak, počinili aberaciju ali nisu uhvaćeni u istoj, što Becker naziva „prijateljnom devijantnošću“. Samo mi znamo da smo počinili čin kojem pridajemo obilježje devijantnog čina. Becker istražuje posljedice etiketa, s obzirom da u trenutku prišivanja istih etiketa, to postaje „glavni status“ ili fokus okoline. U drugom slučaju, po pitanju povijesnog konteksta etiketa, u knjizi „Druga strana“ Becker propituje zašto su pušači marihuane ili homoseksualci etiketirani kao devijantni. Iznosi mogućnost da te etikete proizlaze od strane utjecajnih „moralnih poduzetnika“ kao rezultat njihovog napornog zalaganja i lobiranja da neko ponašanje bude označeno kao devijantno (Pfohl, 1985:289). Moguće posljedice su izolacija devijanata od okoline, što rezultira poticanjem daljnje devijantnosti. Kad se pojedinac priključi devijantnoj skupini, za Beckera je „devijantna karijera“ započela. U tom okruženju devijant nailazi na razumijevanje i podršku, pa je s tim u skladu moguće da će pojedinac ostati dulje

vrijeme u tom društvu, a u tom slučaju, devijantna identifikacija postaje „dominantna“. (Haralambos, 2002:374)

To samoostvarujuće proročanstvo Becker dijeli na šest faza; (1) osoba prima etiketu devijantnosti i biva odbačena od najbliže i dalje okoline, (2) u odmicanju od osuđujuće okoline osoba se može okrenuti zločinu ili produbiti devijantno djelovanje jer nailazi na prevelike zapreke bez podrške okoline, i (3) prekršaj ili zločin može biti kažnjen službenim postupkom, zbog čega će osoba imati još manje šanse za pronalazak zadovoljstva u okolini u kojoj živi i tada će se u potpunosti okrenuti devijantnom/delinkventnom načinu života. U knjizi „Outsiders“ Becker piše: „Postupak prema devijantima uskraćuje im uobičajene načine da nastave život... zbog tog uskraćivanja, devijant mora nužno razvijati devijantne načine.“ (Becker, 1963:50). (4) Devijantna karijera je potpuna kada se pojedinac priključi skupini sebi sličnih, u kojoj mu objašnjavaju „zašto je takav kakav jest, da ima i drugih kao on i zašto je u redu da bude takav“ (Becker, 1963:54). (5) Unutar skupine razvija se supkultura koja sadrži uvjerenja i vrijednosti koje racionaliziraju i podržavaju devijantne identitete i aktivnosti, i u tom kontekstu, kako smo prethodno spomenuli, devijantna identifikacija postaje dominantna, prevladavajuća. Uzrok devijantnosti Becker ne gleda u samo jednom kontekstu i trenutku, kao Merton koji je ustvrdio da je pravi uzrok devijantnosti anomija, nego smatra da se uzroci devijantnosti mijenjaju protokom vremena i promjenom okolnosti. Ono što je važno naglasiti, Becker nije smatrao da je etiketa devijantnosti trajna, pogotovo na individualnoj bazi, smatrao je da je u svakom trenutku moguće da se devijant vrati u konformistički način života (Haralambos, 2002:375).

Edwin Lemert dijeli devijantnost na primarnu i sekundarnu, objašnjavajući kako se primarna devijacija sastoji od devijantnog ponašanja pojedinca prije nego je isti takvim etiketiran, a sekundarna dovodi pojedinca do pomirenja s tom etiketom i prihvatanja iste (Matić, 2003:120). Oni su pasivni primatelji i nositelji etikete koji se prilagođavaju procesu etiketiranja. Sociolog Kitsuse navodi pojam tercijarne devijantnosti, pri kojoj pojedinci koji nose etiketu devijantnosti ustaju protiv tih etiketa pokušajem reafirmacije svog društvenog statusa i svojih vrijednosti. Takvi se najčešće priključuju društvenim pokretima za borbu protiv negativnog imidža, te poriču da su devijanti odbacujući odbačenost (Matić, 2003:121).

Kritika teorije etiketiranja nalazi se u tome da pri istraživanju uzroka devijantnog ponašanja ne možemo sačuvati polaznu pretpostavku da se devijanti kriju u odluci provodioca socijalne kontrole da ih proglase ili ne proglase devijantnima, jer to naposljetku dovodi do relativizacije devijantnosti. Također, teorija etiketiranja ne pruža etiološko objašnjenje, ne objašnjava zašto

su neki etiketirani kao devijantni a drugi nisu, i proučava devijantnost kroz prizmu ljudi koji imaju društvenu moć naspram onih koji ju imaju manje ili nemaju uopće (Pfohl, 1985:301).

3.3. Goffmanova teorija stigmatizacije i etiketiranja

Erwing Goffman svoje pretpostavke bazira također na simboličkom interakcionizmu, proučavajući socijalnu interakciju kroz društvene uloge. Kao glumci na pozornici, ljudi pažljivo upravljaju socijalnim znakovima, što im dopušta da kreiraju i održe impresiju o tome tko su i što smjeraju. Neki pak preuzimaju uloge koje im ograničavaju njihove sposobnosti upravljanja pozitivnim dojmovima o sebi. Kako smo prije spomenuli kod Lemertove sekundarne devijacije, neki pojedinci prihvaćaju svoju etiketu devijanta. Ti su ljudi najčešće stigmatizirani. Goffman uspoređuje problem stigmatizacije etiketiranih devijanata s teškom situacijom osoba s mentalnim ili fizičkim poteškoćama. Proširuje djelokrug teorije etiketiranja na one koji su negativno obilježeni za to kako se pojavljuju u javnosti uz to kako se ponašaju. Stigmatizirane osobe će se okružiti sebi sličnima ili s onima koji ih podržavaju kako bi zadržali moć upravljanja nad time kako ih okolina percipira. Tako Pfohl zaključuje da se tu nalazi središte potpunog sociološkog razumijevanja devijantnosti, zadržavajući pažnju na interaktivnoj dinamici onih koji osuđuju nekonformizam i onih koji su osuđeni (Pfohl, 1985:291-292).

Različite ustanove za liječenje devijantnosti, piše Haralambos, interakcionisti općenito smatraju tek karikom u dugom lancu interakcija koje potvrđuju etiketu devijantnosti, i za pojedinca koji je tako obilježen, i za društvo kao cjelinu (2002:376). Goffman je posebno istraživao odnos devijanata i institucija, u kojem 'totalne' institucije vrše pritisak na devijanta da prihvati sliku institucija o sebi. Već pri dolasku u instituciju, devijanta se postavlja na mjesto, praktički ga se 'ogoljuje', on dolazi sa spoznajom da u vanjskom svijetu nije uspio i da mu je potreban preodgoj i ponovna izgradnja karaktera kakvog svijet i institucije zahtijevaju. Cilj tog procesa 'uništavanja' jest uništiti sva sredstva koja su pojedincu pomagala u održavanju predodžbe o samome sebi. Oduzima im se odjeća, privatne stvari. Često će ih se oprati, dezinficirati i ošišati kosu ili obrijati glavu. Zatim dobivaju odjeću i stvari od institucije, samo ono što institucija smatra da smiju koristiti. Nakon te početne faze ulaska u ustanovu, počinje stalan nadzor i upravljanje – ovdje kreće psihološka kontrola i „beskonačan niz uništavajućih doživljaja“ (Haralambos, 2002:376).

Goffman u djelu „Asylum“ (1961) navodi kako u mnogim psihijatrijskim bolnicama postoje pravila smišljena kako bi ponizila čovjeka, pa tako usred noći čovjek ne smije obaviti nuždu, hranu dobiva u onoj mjeri i u ono vrijeme kada bolnica kao institucija to dozvoli, kao i lijekove, koji su se često davali u prekomjernim količinama. Što se psihološke strane tiče, Goffman piše kako se čovjeku objašnjava da on nije dovoljno zrela osoba, jer nije uspio u vanjskom svijetu, jer je doživio društveni slom, pa samim time nije sposoban donositi odluke o samome sebi. Podijelio je institucionalizaciju u tri faze: (1) proces hospitalizacije (2) proces mortifikacije pri ulasku i započinjanju boravka u instituciji (3) privikavanje i proces oporavka u instituciji. Primijetio je da u trećoj fazi pojedinci reagiraju i pronalaze načine kako da poprave imidž o samima sebi ili da nadoknade ono što im nedostaje, pa bi tako cigarete znali zamotati u toaletni papir, ili se prijaviti na neku radionicu na kojoj bi bile i individue suprotnog spola (Goffman, 1991: 283-303). S obzirom da u takvim totalnim ustanovama u kojima provedu jako puno vremena pojedinci nauče da nisu sposobni za samostalni život, povratak u vanjski svijet je očekivano jako težak. Neki čak traže da ostanu hospitalizirani ili u zatvoru, ne žele van jer se u instituciji osjećaju sigurno. Ipak, kasnije Goffman zaključuje da posljedice ipak nisu trajne, jer neki pojedinci nakon što izađu, prođu kroz fazu diskulturacije u kojoj ponovno nauče osnovne obrasce „poželjnog“ ponašanja i imaju šansi da uspiju. Jedna posljedica je ipak trajna – a to je etiketa „bivšeg zatvorenika“ ili „bivšeg bolesnika“. Goffman 'Asylum' zaključuje rečenicom da su „institucije za liječenje zapravo skladišta otpada za pacijente i mjesta u kojima se devijantnost pojačava, a ne smanjuje“ (Goffman, 1991:380).

4. Konfliktne teorije i nova kriminologija

Konfliktne teorije više propituju podrijetlo društvenih pravila i normi, nego podrijetlo anormativnih aktivnosti. Društvo se promatra kroz međuodnose grupa, njihovih moći, i provedbi njihovih interesa – zbog čega se nalaze u konfliktnim odnosima sa drugim grupama. Tu se polazi od pretpostavke da postoje suprotstavljeni interesi različitih društvenih grupa, poput rasnih, etničkih, spolnih, klasnih, političkih, itd. Ona grupa koja ima više moći, ima veću garanciju da će njezin interes biti ostvaren – s obzirom da veća moć znači veću kontrolu u stvaranju zakonodavnih i regulativnih rješenja, koje će okrenuti u svoju korist, nastojeći vlastite vrijednosti i norme nametnuti čitavom društvu. Prema teoretičarima čiji je podložak zasnovan na konfliktnoj teoriji, od kojih su neki Simmel, Marx, Coser i Dahrendorf, društvo nije označeno vrijednosnim konsenzusom nego klasnom borbom i klasnim konfliktom grupa veće i manje moći (Matić, 2003:124). Američki sociolog Richard Quinney je vodeći predstavnik

perspektive koja smatra da sustav kaznenog pravosuđa služi interesima moćnika, a zakonodavstvo je pokušaj moćnih da druge prisile u njihovu moralnost. Prema konfliktnim teoretičarima, dakle, kazneni zakon ne predstavlja dosljednu primjenu društvenih vrijednosti već reflektira konkurentske vrijednosti i interese (Schaefer, 2004:172).

Objavljivanje 'Nove kriminologije' (Taylor et al. 1973., prema Giddens, 2007.) označava raskrnicu sa prijašnjim teorijama devijantnosti u sociologiji. Konfliktna perspektiva smatra da se devijantnost rezultat svjesnog odabira i da ju prati politička priroda. Odbacuje se ideja da su čimbenici koji određuju devijantno djelovanje anomija, patologija ličnosti, socijalna dezintegracija, biološki, psihološki, ili da proizlaze od dobivene etikete. Ovi teoretičari smatraju da se svjesnim odabirom devijantnog djelovanja protestira protiv nejednakosti koju je donio kapitalistički sustav. Teoretičari nove kriminologije analizirali su devijantnost u smislu čuvanja moći vladajućih i zadržavanja postojeće strukture društva kojom isti upravljaju (Giddens, 2007:212).

Da bi moćnici zadržali ili povećali svoj povlašteni položaj, služe se zakonima i drugim regulativnim sredstvima, zakon postaje njihovo sredstvo u održavanju postojećeg poretka, dok se između vladajuće i radničke klase stvaraju sve veće nejednakosti. Tako je sustav kaznenog prava puno oštrije prema prijestupnicima iz radničke klase, a porezni sustav disproporcionalno favorizira bogate naspram siromašnijih. Policija kao sredstvo provedbe zakona, boji se postupati prema vladajućima, i okreće se kaznenom progonu sitnijih prijestupnika. Posebno je to uočljivo kod tretmana imigranata koji dolaze u novu zemlju sa željom da se prilagode novoj okolini, ali iza sebe ostavljaju drugačiju tradiciju i drukčije zakone, zbog kojih se na novi teško privikavaju, i nailaze na probleme s policijom (Pfohl, 1985:334-342).

Sociolog Krisberg vidi kriminalno ponašanje „odrazom raspodjele moći u kojoj je zločin u funkciji društveno klasnog položaja“. Prema Tayloru, Watsonu i Youngu, „zločin je oblik racionalnog odgovora, određen socijalnim uvjetima, nepravednom raspodjelom društvenih dobara, a kriminal „bijelih ovratnika“ npr. ostaje potpuno zaštićen povećanjem kapitala elite. „Zastupnici konfliktnih teorija misle da je kriminal nepromjenjiva činjenica kapitalističkog društva te se glavna odgovornost i izvor devijantnosti nalaze unutar društvene strukture.“ (Matić, 2003:127).

5. Prije zaključka: Harold Garfinkel - Pomirba interakcionizma i funkcionalizma na primjeru djela o cirkularnosti devijantnog ponašanja

Harold Garfinkel u svom radu "Ceremonije uspješne degradacije" (1956.) postavlja pitanje: "Ako devijantno ponašanje svojom informativnošću pruža važnu uslugu društvu, znači li to da društvo kao cjelina pokušava promovirati takvo ponašanje te postoje li određeni aktivni procesi kojima se osigurava stabilan prihod devijantnosti?" (Garfinkel, 1956:420)

Devijantne aktivnosti često proizlaze iz predstavnika reda u društvu koje su upravo dizajnirane kako bi isto supresirale. Tako npr. bolnice, zatvori i ostale institucije kontrole, pružaju pomoć i zaštitu velikog broja devijantnih osoba. Međutim, takve su institucije ujedno i okupljališta marginiziranih ljudi u kojima se formiraju segregirane skupine unutar kojih pojedinci razmjenjuju znanja te potencijalno potiču svoje članove na korištenje svojih sposobnosti kroz potkrepljivanje osjećaja alienacije od ostatka društva. Ovakvi procesi su vidljivi i u društvu općenito, ne samo u određenim institucijama (Garfinkel, 1956:420).

Odluka zajednice da sprovede sankcije spram devijantnih pojedinaca nije samo kroz oblik cenzure, već često uključuje proces tranzicije, pomičući osobu sa svoje pozicije u društvu na ulogu devijantne osobe (Garfinkel, 1956:422).

Ceremonije koje prate ovakvu promjenu statusa se sastoje od tri povezane faze. (1) Organizirana je formalna konfrontacija između osobe koja je počinila devijantan čin te reprezentativaca njegove zajednice (sud ili psihijatrijska komisija), (2) slijedi objava presude o prirodi njegove devijantnosti (npr. sudska preduda ili psihijatrijska dijagnoza), (3) vrši se smještaj u ustanovu, gdje se pojedincu pripisuje obilježje devijantna u ulozi zatvorenika ili pacijenta na određeni vremenski period. Takve su ceremonije događanja koja često pobuđuju interes javnosti, a održavaju se u ritualiziranom okruženju (Garfinkel, 1956:422)

Važno obilježje takvih ceremonija jest da su one ireverzibilne. Većina uloga dodjeljenih osobi od strane društva (npr. student, vojnik) uključuju neki oblik ceremonije kojom se označava promjena uloge te osobe (npr. dodjela diplome). Kada je u pitanju devijantnost, ceremonija koja prethodi označavanju osobe kao devijantne od strane društva je dramatičnija, a "oslobođenje" od te uloge devijantne osobe često prolazi bez ceremonije ili obznane društvu. Rezultat toga je da se osoba vraća u svoju svakodnevicu bez da se lišila stigme koje joj je nanjela prethodna ceremonija pripisujući joj ulogu devijantne. To znači da je ona još uvijek formalno u trajanju, kako nije postojao ritual kojim bi se ta uloga izmijenila. Djelomično je to

razlog zbog kojeg zajednica tu osobu tada uključuje u neku vrstu probacije unutar grupe, s mogućom sumnjom kako će se osoba vratiti devijantnim aktivnostima kada joj se za to pruži prilika. (Garfinkel, 1956:423)

Takva cirkularnost podsjeća na samoispunjujuće proročanstvo koje smo ćemo kasnije u radu detaljnije objasniti. Naime, većina se bivših osuđenika vraća u zatvor i većina osoba s mentalnim poteškoćama traži dodatne tretmane nakon nekog vremena. Moguće je da je mišljenje društva da se devijantne osobe ne mogu promijeniti zasnovano na netočnoj premisi, ali učestalost ponavljanja devijantnih aktivnosti nakon prvotne, učvršćuju to mišljenje. Ako se osoba kojoj se pripisala devijantna uloga dovoljno često susreće s takvim nepovjerenjem društva, ona će i sama početi sumnjati u istinitost takvog mišljenja te bi kao odgovor na tu nesigurnost mogla reagirati devijantnom aktivnošću. Na taj bi način došlo do slaganja oko onoga što društvo i ta osoba smatraju prikladnim ponašanjem za tu osobu s obzirom na njenu devijantnost. (Garfinkel, 1956:423)

Ovakvo proročanstvo je također prisutno i u službenim zapisnicima najnaprednijih odjela za kontrolu. Policija se vodi sa tom statistikom prilikom redukcije broja osumnjičenih osoba, imajući na umu vjerojatnosti koje govore u prilog tome kako će bivši prijestupnici ponovno počiniti neko kazneno djelo. Osim policije, i u psihijatrijskoj praksi je zastupljena ovakva statistika prilikom novih tretmana na pacijentima koji su već prošli kroz psihijatrijski tretman. (Garfinkel, 1956:423)

Iz toga proizlazi kako to samoispunjavajuće proročanstvo nije samo zastupljeno u široj javnosti, već i u teorijskim postavkama informiranih znanstvenih i javnih ustanova. Naime, ako je zapadnjačka kultura kroz svoju povijest poticala određeni, ali stalan priljev devijantnog ponašanja, s funkcionalističke perspektive, to bi značilo i da su morali postojati procesi kojima bi taj priljev ostao očuvan. Što bi značilo da odjeli kontrole u pojedinoj državi nisu organizirani da u potpunosti preveniraju ili liječe devijantno ponašanje. To sugestira kako suvremeni modeli socijalnog sistema, s naglaskom na harmoniju i simetriju u socijalnim odnosima, tek parcijalno reprezentiraju realnost. Moguće je da su dvije različite (i često konfliktne) struje prisutne u sistemu koji dobro funkcionira: one sile koje potiču visoki općeniti stupanj konformiteta te one koje potiču određeni stupanj različitosti kako bi akteri svojom aktivnošću, unutar društvenog prostora, mogli označiti granice socijalnog sistema kojem pripadaju. U takvoj shemi, devijantno ponašanje služi kao prikaz varijacije na normativne teme, kao vitalna forma aktivnosti koja ocrtava područja unutar kojih se nalazi društveni život (Garfinkel, 1956:424).

6. Zaključak

Na temelju izloženoga možemo vidjeti da su konfliktne teorije u kontrastu s funkcionalističkim pristupom devijantnosti. Funkcionalisti na devijantno ponašanje gledaju uglavnom kroz društvene norme i integraciju pojedinca u sustav društvenih struktura, dok konfliktne teorije naglašavaju društvenu stratifikaciju i različite položaje različitih grupa unutar društvene strukture. Konfliktni teoretičari proučavaju nadmoć jedne grupe nad drugom što može utjecati na oblikovanje zakona i politika ili pak odrediti tko je procesuiran kao kriminalac ili obilježen kao devijant.

I funkcionalizam i konfliktne teorije (dok promatraju borbu moći između društvenih grupa) imaju makrosociološki pristup što znači da promatraju sociološki fenomen na razini društva, dok za razliku od njih interakcionistička perspektiva pripada mikrosociološkom pristupu jer se fokusira na pojedinca. U tom smislu možemo usporediti Beckera i Goffmana koji su pažnju usmjerili na značenja koje pojedinac dobiva ili daje u interakciji s okolinom, te su kroz tu prizmu objasnili devijantno ponašanje pomoću obilježja ili etikete. Becker se fokusirao na percepciju devijanta o devijantnosti, dok je Goffmanova analiza devijanata unutar institucije dala veliki doprinos tretmanu institucionaliziranih devijanata od strane institucije.

Smatram da bi se ponašanje pojedinca koje odstupa od normi određenog društva trebalo promatrati uzimajući u obzir svaku od navedenih teorija zasebno, stvarajući jedinstveni zaključak prema odgovarajućem kontekstu događaja i društvenoj sredini.

7. Pregled korištene literature:

1. Becker, S. H. (1963). *Outsiders : studies in the sociology of deviance*. New York : The Free Press.
2. Durkheim, E. ((1893) 1972). *O podjeli društvenog rada*. Zagreb : Hrvatsko sociološko društvo, Jesenski i Turk.
3. Durkheim, E. ((1895) 1999). *Pravila sociološke metode*. Zagreb : Hrvatsko sociološko društvo, Jesenski i Turk.
4. Durkheim, E. ((1897) 1951). *Suicide: a study in sociology*.
5. Erikson K. T. (1962). Notes on the Sociology of Deviance. *Social Problems*. 9(4), 307-314.
6. Garfinkel, H. (1956). Successful Degradation Ceremonies, *American Journal of Sociology*, 61, 420-424.
7. Giddens, A. (2007). *Sociologija - prema 4. engleskom izdanju*. Zagreb : Globus.
8. Goffman, E. ((1961),1991). *Asylums*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books.
9. Goffman, E. ((1961),1990). *Stigma*. Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books
10. Haralambos M., Holborn, M. (2002). *Sociologija: teme i perspective*. Zagreb : Golden marketing.
11. Matić, R. (2003). *Društvena promocija bezakonja : uvod u sociologiju devijantnosti*. Zagreb : Hrvatska sveučilišna knjiga.
12. Merton, R. K. (1968). *Social Theory and Social Structure*. New York: Free Press.
13. Parsons,T. (1991). *The Social System*. London: Routledge
14. Pohl, S. J. (1985). *Images of deviance and social control - A sociological history*. Boston : McGraw-Hill.
15. Schaefer T.S. (2004). *Sociology: a brief introduction*. 5th ed. Boston : McGraw-Hill.
16. Sutherland, E., Cressey, D.R. (1978). *Criminology*. 110th ed. Philadelphia : Lippincot.

